

I en motion till riksdagen i maj 2004 skriver nuvarande statsminister, Fredrik Reinfeldt, att forskningen inte kan påvisa något samband mellan ett strikt anställningsskydd och hög arbetslöshet. I regeringsställning vidhåller Reinfeldt, med stöd av sina ministrar, linjen att de regler som formar anställningsskyddet har ringa betydelse för möjligheterna att öka sysselsättningen.

Regeringens linje för att öka sysselsättningen har som en konsekvens exkluderat en granskning av anställningsskyddet och enbart fokuserat på uppgiften att göra det mer lönsamt att arbeta istället för att leva på bidrag. I huvudsak har tre metoder använts: en åtstramning av kvalifikationskraven för ersättning, sänkta ersättningsnivåer för olika typer av försörjningsstöd och lägre skatt på arbetsinkomster i förhållande till bidragsbaserade inkomster. Särskilt det senare har varit centralt. En viktig inspirationskälla är sannolikt de omfattande amerikanska välfärdsreformerna på 90-talet, framförallt under Bill Clintons tid, där just kombinationen av stora förvärvsavgifter och skärpta ersättningskrav bidrog till kraftigt ökad sysselsättning för marginaliserade grupper. För regeringen är det en högt prioriterad uppgift att bryta "utanförskapet" för motsvarande grupper i dagens Sverige – cirka en miljon människor är utan jobb och istället försörjda via olika bidragssystem, eller är studenter mot sin vilja.

Men är lösningen så enkel som regeringen gör gällande? Stödjer modern forskning slutsatsen att bara det blir mer lönsamt att arbeta visavi att leva på bidrag så höjs graden av sysselsättning i marginaliserade grupper även på lång sikt?

Idag presenterar Institutet för Näringslivsforskning en omfattande studie av den aktuella forskningen på området i boken *Effekter av anställningsskydd: Vad säger forskningen?* (SNS Förlag) författad av en av oss (Per Skedinger). Oss veterligen är det den mest kompletta och uppdaterade genomgång som finns att tillgå och den bör därmed kunna ge viktig vägledning i denna omdiskuterade fråga där etablerade ställningstaganden ofta står i vägen för pragmatisk tolkning av fakta.

Flera viktiga poänger framkommer. En grundläggande och viktig slutsats är att anställningsskyddet har flera olika dimensioner; det går därför inte att sammanfatta graden av anställningsskydd i ett enkelt mått. Detta gör det svårt att dra entydiga slutsatser från aggregerade jämförelser mellan länder. Enligt vår uppfattning fäster dock regeringen för mycket avseende vid just detta och riskerar därmed att missa viktiga aspekter som bör inkluderas i diskussionen.

En tydlig slutsats av forskningen är nämligen att en arbetsmarknad präglad av omfattande regleringar sänker sysselsättningsgraden för ungdomar och invandrare, dvs precis de grupper som regeringen säger sig vara mest angelägen om att värna. Det kan vara en viktig faktor för att förklara t ex förhållandet att ungdomsarbetslösheten i Danmark, med en betydligt mindre reglerad arbetsmarknad, är knappt 9 procent, medan den i Sverige under lång tid varit mer än dubbelt så hög.

Ett annat intressant och omvälvande resultat är att anställda känner sig tryggare i länder med *svagare* anställningsskydd. Detta antyder att upplevd trygghet mer handlar om vetskapen att det är lätt att få ett nytt jobb om man inte trivs på sin nuvarande arbetsplats eller förlorar

jobbet. Att i kraft av antal tjänsteår ha ett mer omfattande, om än inte heltäckande, skydd mot uppsägning vid neddragning verkar inte väga upp den effekten.

Mindre överraskande men likväl av stor betydelse är slutsatsen att ett starkt anställningsskydd enligt flertalet studier bidrar till minskad produktivitet. Närliggande förklaringar till detta är minskade incitament till hög arbetsintensitet på grund av lägre uppsägningsrisk och att en god produktivitet utveckling förutsätter en hög grad av fortlöpande omställningar. Ett annat skäl kan vara att länder med ett starkt anställningsskydd tvingats acceptera möjligheter till tidsbegränsade anställningskontrakt, en avtalsform som berör en hög andel sysselsatta bland ungdomar och invandrare. Tidsbegränsade anställningar bygger dock inte de långsiktiga relationer som är en förutsättning för produktivitetshöjande insatser som t ex informell och formell utbildning på arbetsplatsen.

Allians för Sverige gick till val på löftet att minska utanförskapet på arbetsmarknaden. Sysselsättningen har också ökat ovanligt mycket i Sverige på senare år. Antalet sysselsatta var 106 000 fler 2007 än 2006 och enligt Konjunkturinstitutet förväntas sysselsättningen stiga med ytterligare 65 000 under innevarande år. Det är givetvis uppmuntrande siffror och ett bevis på framgång. Men hur mycket påverkas utanförskapet? Om vi definierar "utanförskapet" som antalet arbetslösa plus de som står utanför arbetskraften exklusive studerande (i åldern 16–64 år) så sjönk utanförskapet enligt Konjunkturinstitutet från 1 045 000 till 1 003 000 personer 2007. Det beräknas sjunka till 980 000 innevarande år och till 974 000 år 2009. I allt väsentligt kommer alltså "utanförskapet" fortfarande att beröra närmare en miljon människor inför kommande valår.

En närliggande tolkning av forskningen ger vid handen att den kraftiga effekten av de nämnda amerikanska välfärdsreformerna berodde på *kombinationen* av att det blev mer lönsamt att arbeta *och* att arbetsmarknaden samtidigt var relativt flexibel. För den regering som verkligen vill komma vidare och på allvar minska utanförskapet på arbetsmarknaden finns det mycket ny – och numera också lättillgänglig – forskning att förhålla sig till.

Magnus Henrekson, professor, vd för Institutet för Näringslivsforskning (IFN)
Per Skedinger, docent, forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN)